

Teoretska ozadja karierne orientacije za učence in dijake

Miha Lovšin

Center RS za poklicno izobraževanje

Ob prehodu v industrijsko družbo

Čevljarska tradicija v Trziču

Vir: <http://www.trzic.net/trzic-mesto-sustarjev/>

Manufaktura – proizvodnja sladkorja

Vir: <http://proleksis.lzmk.hr/35921/>

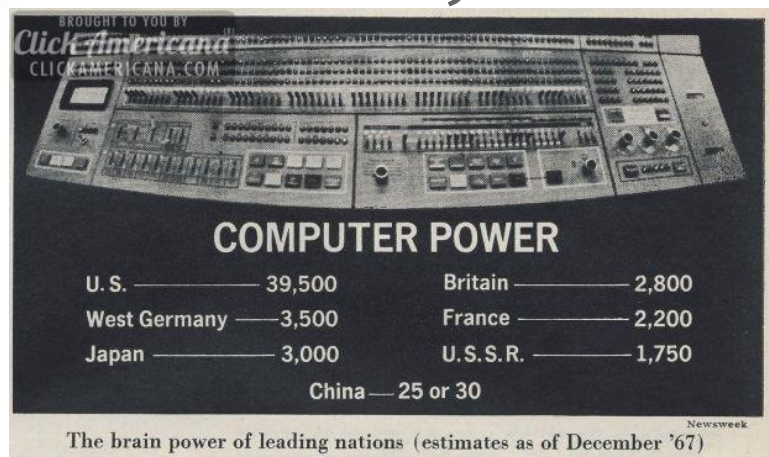

Montažna linija korporacije Bell Aircraft
(Wheatfield, New York, ZDA, 1944)

VIR: <http://en.wikipedia.org/wiki/Industry>

- Širjenje števila delovnih mest
- Točno določeni poklici
- Opravljanje določenega poklica na določenem delovnem mestu za celo življenje
- Večanje socialnih pravic in široka družbena odgovornost

Informacijska družba in učeča se družba

Znanost in vesolje: Kjer so možgani

Vir:

<http://clickamericana.com/eras/1960s/computer-brain-power-of-leading-nations-as-of-1968>

Slovenija kot informacijska družba – ali opazamo preobrazbo

Vir: <http://www.sio.si/sio/dogodki/konference/arhiv-novic/novica/article/1841/>

Učeča se družba

Vir: <http://www.clorofillaroma.it/site/learning-society.html>

- Poklicna prihodnost je slabo določljiva in zelo nepredvidljiva (hitrejši tempo nastajanja in izumiranja poklicev)
- Menjavanje služb je pogostejše in težje
- Odgovornost za zaposlitev je preložena na posameznika

Vsaka teorija je ob svojem nastanku predstavlja odziv na družbene probleme v določenem času. Vendar pa je vsaka od njih tudi obstala: nobena ni bila zavržena; vse teorije so pomenile osnovo za trajnostni prispevek k repertoarju karijerne teorije (in prakse) (Law, 1996).

Teorija lastnosti in zahtev

Parsons, Holland

Parsonsov model ujemanja med posameznikovimi lastnostmi in zahtevami poklica

- Ljudje se razlikujemo po svojih lastnostih
- Poklici se razlikujejo po svojih zahtevah.
- Ljudi je možno usklajevati s poklici, če lahko njihove lastnosti in sposobnosti merimo

Hollandov model ujemanja med posameznikovo osebnostjo in zahtevami širšega družbenega okolja.

- V naši kulturi lahko večino ljudi razvrstimo v enega od šestih tipov osebnosti – realistični, raziskovalni, umetniški, socialni, podjetniški in konvencionalni.
- Na enak način lahko razvrstimo okolja.
- Ljudje iščejo okolja in poklice, ki jim bodo omogočali uporabiti njihove spretnosti in sposobnosti ter izraziti njihova stališča in vrednote.
- Vedenje posameznika je determinirano z interakcijo med njegovo osebnostjo in značilnostmi iz okolja.

+

- Enostavnost
- Neposrednost
- Takojšnji rezultat

-

- Lastnosti so obravnavane statično.
- Izbira poklica je razumljena kot racionalna in zavestna odločitev med natančno opredeljenimi alternativami.
- Proces odločanja ni pojasnjen, ampak gre zgolj za pripoved, kako bi se posameznik moral odločati.
- Prevlada zmotno prepričanje, da je svoboda izbire poklica neomejena

Poklicno usmerjanje:

„Dejavnost, v kateri dobi kandidat poklicni nasvet glede vključitve v tista področja dela oziroma poklice, ki so s stališča subjektivnih možnosti in objektivnih okoliščin zanj najbolj primerni«(Oman, 1976, str. 28).

Razvojne teorije

Roe, Ginzberg, Super

Samo-dozorevanje

Proces integracije ugotovitev nastalih na podlagi testiranj v posameznika

Realizacija v izbranem poklicu

Vir: <http://www.ahorroconsejos.com/proyecciones-2011-renta-fija/>

Posameznikov poklicni interes

Vir: <http://www.talentscompass.com/artikel/memetakan-vocational-interest-melalui-dpr-pertama-di-dunia/>

- Lahko opravljajo več različnih poklicev.
- Vsak poklic zahteva značilen model sposobnosti, interesov in drugih lastnosti.
- Poklicni razvoj lahko razdelimo v pet stopenj – stopnja rasti (11 – 14 let), raziskovanja (15 – 24 let), osnovanja (25 – 44 let), vzdrževanja (45 – 64 let) in upada (65 let in več).
- Poklicni razvoj je pogojen s procesom razvijanja sposobnosti in interesov.
- Proces poklicnega razvoja je v bistvu razvijanje samopodobe.

+

- Lastnosti so obravnavane dinamično
- Dopuščen je vpliv iracionalnih dejavnikov na odločitev (Roe)
- spremljanje razvoja relevantnih lastnosti in sistematično delo s poklicno nezrelimi svetovanci

-

- Odprto ostaja vprašanje definicije »prave« odločitve.
- Osredotočanje na posameznika kot ločeno entiteto od okolja s čimer se zanemarja vpliv socialnih in kontekstualnih faktorjev kot del procesa odločanja.

Redefinicija koncepta poklicnega usmerjanja, ki se preimenuje v poklicno orientacijo:

» Organizirana dejavnost, ki pomaga posamezniku ugotoviti njegove sposobnosti in osebnostne lastnosti, raziskati možnosti za izobraževanje in zaposlovanje ter izbrati poklic in izobraževanje v skladu z njegovimi interesi, zmožnostmi in možnostmi« (Kohont & idr., 2011, str. 24).

Teorija priložnostnih struktur

Roberts, Banks,

"I didn't actually catch anything, but I do feel I gained some valuable experience."

- Vrsta srednje šole, ki jo posameznik obiskuje in dosežki, ki jih tekom izobraževanja doseže, določajo doseg poklicev, v katere lahko posameznik vstopa
- Formiranje poklicnega interesa šele na delovnem mestu
- Priložnostne strukture v posameznikovem okolju so ključne pri tem kakšno delovno mesto bo posameznik zasedel

Vir: <http://www.cartoonstock.com>

+

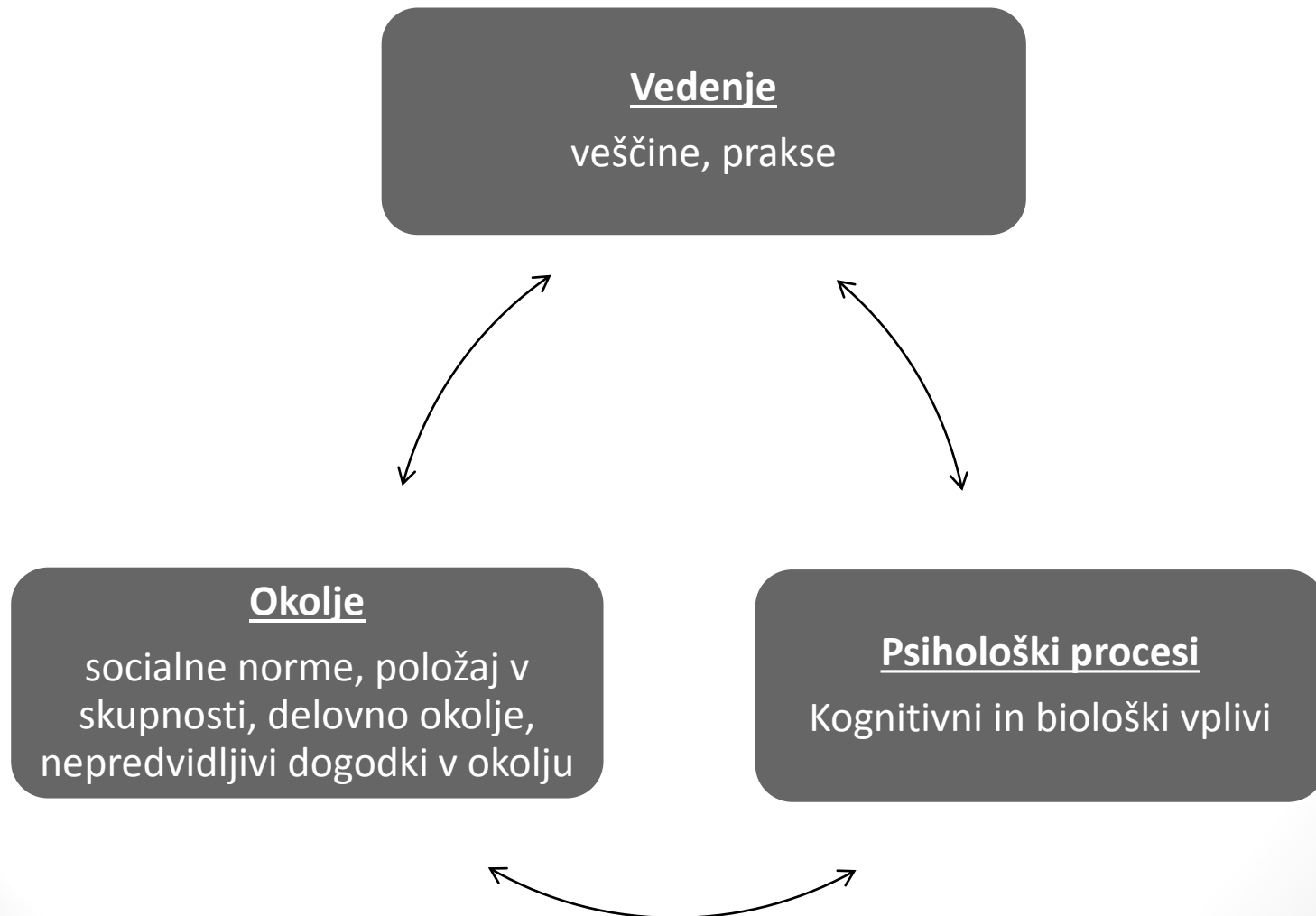
- Oblikovanje karierne odločitve je razumljeno kot proces, ki se odvija v interakciji z okoljem
- Upoštevano je dejstvo, da posameznik ni tisti, ki v celoti vpliva oz. nadzoruje dejavnike kariernega odločanja

-

- Vloga posameznika pri karierni odločitvi je v celoti opuščena

Teorija interakcije z okoljem

Krumboltz, Bandura, Law, Hodkinson, Sparkes

+

- Upoštevan je vpliv okolja na posameznika
- Osredotočanje na učenje za uspešno vodenje kariere pred ukvarjanjem s posameznikovo odločitvijo

-

- Oblikovanje karierne odločitve je še vedno razumljen kot individualen proces in kot racionalen proces (Krumboltz, Bandura)
- Posamezniku se pripisuje vplivanje oz. celo kontrola dejavnikov, ki vplivajo na karierno odločitev (Krumboltz, Bandura)

Karierna orientacija:

„Storitve in dejavnosti, ki posameznikom v katerekoli starosti in v katerikoli točki v življenju pomagajo, da sprejmejo odločitve o svojem izobraževanju, usposabljanju in zaposlitvi in, da vodijo svojo kariero. “ (Zavod RS za zaposlovanje, 2006).

Primeri pojavov v ospredju	Usposobljenost	Osebni konstrukti →	Socialni razred → → →	Srečanje → → →
Teoretične razlage	Lastnosti in zahteve	Samo - dozorevanje ² →	Priložnostne strukture → → →	Interakcija med posameznikom in skupnostjo → → →
Modeli praks (s primeri)	Ujemanje (računalniška podpora)	Omogočanje (svetovanje) →	<u>Kovčiranje</u> (veščine za življenje) → → →	Mreženje (delovne izkušnje) → → →

Teorija kariernega učenja

Law

Razumevanje	8. Predvidevanje posledic	→
	7. Oblikovanje razlag	→
Osredotočanje	6. Oblikovanje lastnega pogleda	→
	5. Ukvarjanje s stališči	→
Filtriranje	4. Uporaba konceptov	→
	3. Primerjanje	→
Čutenje	2. Sestavljanje delov	→
	1. Zbiranje informacij	→

Poudarki različnih teorij kariernega razvoja

Vir: (Law, 1996)

Teorija lastnega oblikovanja življenja

Savickas, Duarte, Guichard

Vir: https://www.google.si/search?q=quilting&es_sm=93&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=P5RIVLiUD4vXygP9-IDgBQ&ved=0CB4QsAQ&biw=1366&bih=600

+

- Oblikovanje karierne odločitve je razumljeno kot proces, ki se odvija v interakciji z okoljem
- Upoštevan je vpliv posameznika in okolja na proces odločanja
- Upoštevan je pomen posameznikove preteklosti pri odločanju

-

- Pripisovanje (pre)velike vloge zavestnim procesom pri oblikovanju posameznikove odločitve

Teorija	Cilji	Praksa	Zahtevano okolje
Teorija lastnosti in zahtev: praksa ujemanja	Preučiti posameznikove osebnostne lastnosti in veščin	Samo – ocenjevalni instrumenti	Karierna orientacija
	Reflektirati posameznikove interese za določeno delo in aktivnosti	Psihometrični testi sposobnosti in vprašalniki poklicnih interesov	Karierna orientacija
	Preučiti znanja in spretnosti, ki jih posameznik potrebuje za delo	Jasne indeksirane informacije o trgu dela	Karierna orientacija/ kurikulum
	Dostop do virov ustreznih informacij	Računalniško podprto svetovanja in ustrezne baze podatkov	Karierna orientacija
	Uporaba informacij o oklicih in dela za raziskovanje priložnosti	Ekspertni intervjuji	Karierna orientacija

(Law, 1999)

Teorija	Cilji	Praksa	Zahtevano okolje
Samo-dozorevanje: praksa omogočanja	Razjasniti in razpravljati o vrednotah, osebnostnih držah in preferencah v odnosu do dela	Karierno svetovanje	Karierna orientacija
	Ceniti stopnjo lastne motivacije za delo in motivacije drugih za delo	Tutorstvo ali pastoralna oskrba	Karierna orientacija
	Identificirati povezave med odločitvami v zvezi z delom in drugimi odločitvami	Delo v malih skupinah	Karierna orientacija
	Povedati kaj se zdi pomembno v zvezi s tem kar posameznik ve o delu, vlogi in sebi	Evidenca izkušenj ali portfoliji	Karierna orientacija/ kurikulum
	Ceniti kako se posameznik spreminja in kako se bo nadalje spreminjal	Igranje vlog in drugo eksperimentalno delo v razredu	Kurikulum

(Law, 1999)

Teorija	Cilji	Praksa	Zahtevano okolje
Priložnostne strukture: prakse veščin za življenje	Poiskati informacije o možnostih izobraževanja, usposabljanja in dela po dopolnjenem 16. Letu starosti	Zanesljive in nevtralne informacije o trgu dela	Karierna orientacija/ kurikulum
	Razumeti povezave med izobraževanje, usposabljanjem in zaposljivost	Uporaba sistemov za osveževanje informacij o trgu dela	Karierna orientacija
	Kritično preučevanje spreminjajočih se vzorcev dela in karier	Akcijsko planiranje za usposabljanje in zaposlitev	Karierna orientacija/ kurikulum
	Razviti ključne veščine in sposobnosti za zaposlovanje	Delo v razredu, ki temelji na reševanju problemov	Kurikulum
	Razviti veščine vodenja kariere, kot so zanesti se sam nase in samo-predstavitev	Veščine za življenje in druge aktivne oblike dela v razredu, ki so relevantne za delovno življenje	Kurikulum

(Law, 1999)

Teorija	Cilji	Praksa	Zahtevano okolje
Interakcija s skupnostjo: prakse povezane s skupnostjo	Iskati in uporabiti pomoč in vpliv drugih pri oblikovanju načrtov	Širjenje stikov znotraj in izven skupnosti	Kurikulum
	samozavestno poiskati in raziskati nova stališča drugih v zvezi z delom, vlogo in sabo	Delovna izkušnja in druga izkušnja s skupnostjo	kurikulum
	Videti kako te delo povezuje z življenjem drugih ljudi in kako jim delo daje veljavo v družbi	Poskusni projekti in drugo poskusno delo v družbi	kurikul
	Proučiti družbene in moralne probleme na področju dela	Prostovoljno delo in drugo delo povezano z nalogami skupnosti	Kurikulum

(Law, 1999)

Teorija	Cilji	Praksa	Zahtevano okolje
Karierno učenje, oblikovanje življenja: prakse progresivnega učenja	Organiziranje informacije o delu, vlogah in sebi	Povezava občutenje vtisov, filtriranje teh vtisov v koristne vzorce, fokusiranje vidikov, ki pritegnejo pozornost in sugerirajo poizvedovanje razumeti kako so vzroki lahko povezani z učinki in kako so lahko posledice dejanj v naprej predvidene	Kurikulum
	Sondiranje, kaj je za nekoga signifikantna funkcija dela, vloge in sebe	Delo v razredu, ki napreduje od osnovnega k razvitemu učenju	Kurikulum
	Predvidevanje možnih posledic dejanj in priprava na ravnanje s posledicami	Dnevniki in drugi načini zapisovanja in pregledovanja učenja	Karierna orientacija/ kurikulum
	Prevzemanje stalnega nadzora nad tem kako se učijo kariere	Učenje učenja v pri delu v razredu	Karierna orientacija/ kurikulum

(Law, 1999)

Viri

- Greenhaus, J., & Callanan, G. (Ured.). (2006). *Encyclopedia of Career Development*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Hodkinson, P., & Sparkes, A. (1997). Careership: a sociological theory of career decision making. *British Journal of Sociology of Education*, 18(1), 29–44.
- Jarvis, P. S. (2003). *Career Management Paradigm Shift: Prosperity for Citizens, Windfalls for Governments*. Prezeto 10. september 2012 iz [http://www.choixdecariere.com/pdf/6573/Jarvis\(2003\).pdf](http://www.choixdecariere.com/pdf/6573/Jarvis(2003).pdf)
- *Karierna orientacija: priročnik za oblikovalce politike*. (2006). (R. Ledinek, Prev.) Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Kohont, A., & idr. (2011). *Terminološki slovarček karierne orientacije 2011*. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Lapajne, Z. (1996). Psihološke izbire poklica. Kako naj svetujemo? V S. Niklanovič (Ured.), *Prispevki o poklicnem svetovanju*. Ljubljana: IZIDA.
- Law, B. (1996). A career-learning theory. V A. G. Watts, B. Law, J. Killeen, J. Kidd, & R. Hawthorn, *Rethinking Careers Education and Guidance: Theory, Policy and Practice*. London: Routledge.
- Law, B. (1999). Career-learning space: New-dots thinking for careers education. *British Journal of Guidance & Counselling*, 27/1, 35-54.
- OECD. (2006). *Karierna orientacija: Priročnik za oblikovalce politike*. (R. Ledinek, Prev.) Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Osipow, S. (1990). Convergence in theories of career choice and development: Review and prospect. *Journal of Vocational Behavior*, 36, 122–131.
- Roberts, K. (1968). The entry into employment: an approach towards a general theory. *Sociological Review*, 16, 165-184.

KONTAKT

www.facebook.com/#!/mojaizbira

www.mojaizbira.si

miha.lovsin@cpi.si

Tel: +3861 5864 220